

Utjecaj spirale šutnje na političko izražavanje na Facebooku

IVANA MARIĆ¹

*Centar za interdisciplinarne studije – prof. dr. Zdravko Grebo
Univerziteta u Sarajevu
Bosna i Hercegovina*

Sažetak: Teorija spirale šutnje polazi od pretpostavke da strah od izolacije motivira pojedince da prate javno mnijenje kako bi utvrdili mišljenje većine, uskladili svoje ponašanje s očekivanjima većine i izbjegli društvene sankcije – što u konačnici jača dominantno mišljenje. Ova studija analizira faktore koji utječu na spiralu šutnje u političkim diskusijama na Facebooku u Bosni i Hercegovini. Rezultati sugeriraju da strah od napada zbog izražavanja nepoželjnog stava, moderiran strahom od izolacije i spremnošću na autocenzuru, negativno djeluje na političko izražavanje. Međutim, percepcija slaganja s većinom, osjećaj slobode izražavanja bez straha od posljedica i viši stepen obrazovanja ublažavaju taj učinak. Zaključci ukazuju na složenu dinamiku koja oblikuje političku komunikaciju, gdje konformizam jača mišljenje većine nauštrb manjinskih stavova.

Ključne riječi: online napadi, političko izražavanje, spirala šutnje, strah od izolacije

Uvod

Teorija spirale šutnje jedna je od najznačajnijih teorija koje se bave javnim mnijenjem i koja polazi od tvrdnje da pojedinci imaju strah od društvene izolacije, zbog čega stalno prate dešavanja u okruženju kako bi spoznali koji stavovi prevladavaju (Noelle-Neumann 1974). Time žele izbjeći nepoželjno ponašanje i sankcije koje bi mogli snositi ako bi uradili ono što većina ne odobrava. Rezultat takvog ponašanja je spirala šutnje, koja dovodi do jačanja mišljenja većine nauštrb manjine.

¹ maricivana@icloud.com

Politički angažman građana važan je za svako društvo jer neformalnim političkim diskusijama građani postaju aktivniji sudionici društva (Moy & Gastil 2006). Diskusije o osjetljivim temama pokazale su da ispitanici postaju tolerantniji prema neistomišljenicima (Carpini *et al.* 2004). Pritom je važno da diskusija bude pristojna, argumentirana i uz međusobno poštovanje (Ho *et al.* 2013). Nažalost, neuljudna komunikacija i *online* napadi postali su sastavnim dijelom političkih *online* diskusija, što može imati negativan utjecaj na političko ponašanje građana (Van't Riet & Van Stekelenburg 2022).

Iako je internet stvorio uvjete za uključivanje velikog broja pojedinaca u javne diskusije, istraživanje provedeno 2023. godine pokazalo je da samo 22% ispitanika aktivno sudjeluje u *online* diskusijama (Newman *et al.* 2023: 16). Posredstvom spirale šutnje stavovi tako malog broja pojedinaca koji izražavaju svoje stavove s vremenom postaju dominantni u javnom prostoru.

Zbog svega toga smatrali smo da je bitno dodatno istražiti faktore koji djeluju na političko izražavanje pojedinaca na društvenim mrežama. Predmet ovog istraživanja je spirala šutnje u političkim diskusijama na Facebooku u Bosni i Hercegovini (BiH). Spirala šutnje aktivira se samo u diskusijama o osjetljivim temama, uz koje je vezan strah od napada i izolacije. Za ovu studiju odlučili smo pratiti svaki vid političkog izražavanja bosanskohercegovačkih državljana jer je u izrazito raznolikoj javnoj sferi Bosne i Hercegovine teško naći jednu temu koja bi omogućila ravnopravnu analizu mišljenja pripadnika različitih društvenih grupa. Osim toga, svaka politička diskusija postala je osjetljiva i sa sobom nosi rizik od napada i društvene izolacije. Odabrali smo Facebook jer je to mreža koja se najviše koristi u BiH (DataReportal 2024). Cilj studije je ispitati koje varijable, u kojem odnosu i na koji način djeluju na političko izražavanje na Facebooku.

Spirala šutnje

Idejni tvorac teorije spirale šutnje je Elisabeth Noelle-Neumann, koja je razvila teoriju nakon što je uočila različite obrasce ponašanja onih koji smatraju da njihove stavove podržava većina i onih koji smatraju da su u manjini (Noelle-Neumann 1974). Polazna osnova teorije spirale šutnje je spoznaja da pojedinci imaju strah od društvene izolacije i da zbog tog straha stalno promatraju javno mnijenje kako ne bi uradili nešto što bi bilo društveno nepoželjno, a što bi moglo izazvati društvenu izolaciju.

Subjektivna procjena pojedinaca o tome jesu li njihovi stavovi u skladu s mišljenjem većine ima značajan utjecaj na strah od izolacije i spremnost da javno izraze svoje stavove (Cheong *et al.* 2022). Ako dijele većinsko mišljenje, imat će više motivacije da ga javno iskažu, dok svoje stavove neće iznositi ako smatraju da su u manjini. Tako nastaje spiralni proces koji se odvija dalje, sve dok samo mala grupa tvrdokornih – *hardcore* – pojedinaca ne ostane jedina koja će izražavati svoje stavove bez obzira na to što su u manjini (Noelle-Neumann 1974; Matthes *et al.* 2010; Gearhart & Zhang 2018; Burnett *et al.* 2022).

Postojanje tvrdokornih pojedinaca značajno je za društvo jer dokazuje da strah od društvene izolacije nije univerzalan (Malaspina 2014), kao i da spirala šutnje nema isti učinak na sve članove zajednice jer su određeni pojedinci psihološki predodređeni da budu manje uplašeni od drugih u pogledu prilagođavanja većini (Chan 2018). Radi se o relativno maloj grupi ljudi koji će podići svoj glas čak i kada smatraju da su u manjini jer ne žele da svoje stavove prilagođavaju većini (Glynn & McLeod 1984). *Hardcore* pojedinci u određenom trenutku mogu odigrati presudnu ulogu u formiranju javnog mnijenja (Noelle-Neumann 1991) na način da spiralu šutnje pokrenu u drugom smjeru, tako da stav koji oni zastupaju vremenom postane prevladavajući (Noelle-Neumann 1993; Burnett *et al.* 2022).

Spirala šutnje je od samog nastanka teorije privlačila pažnju istraživača koji su o njoj raspravljali, unapređivali je, dokazivali i osporavali (Cheong *et al.* 2022). Pojavom interneta i društvenih mreža postavilo se pitanje kako će novi kanali komunikacije djelovati na spiralu šutnje. Neki autori su smatrali da će se na internetu voditi kvalitetne i otvorene diskusije o važnim društvenim temama (Vaccari *et al.* 2016), kao i da će to dovesti do slobodnijeg izražavanja političkih stavova (Pew Research Center 2014), dok su drugi smatrali da će društvene mreže obeshrabrili javno izražavanje stavova (Chen 2018).

Studije koje su istraživale spiralu šutnje na Facebooku pokazale su da je spirala šutnje u digitalnom prostoru pojačana (Liang & Chung 2024) i da je sudjelovanje velikog broja pojedinaca u javnim diskusijama značajno utjecalo na dinamiku spirale šutnje (Hopkins 2015). Pojedinci se ustručavaju da izraze svoj stav ako smatraju da je suprotan stavu većine, ali redovno prate *online* diskusije (Burnett *et al.* 2022). Opasnost za pojedince koji izraze nepoželjne stavove na društvenim mrežama je veća jer

izraženi stavovi ostaju zabilježeni i dostupni bez vremenskog i prostornog ograničenja (Neubaum 2022), a posljedice *online* diskusije prenose se na *offline* prostor (Hampton *et al.* 2017; Weeks *et al.* 2024).

Ono što predstavlja posebnu poteškoću je i to da je *online* nasilje postalo uobičajena pojava i prihvatljiv način komuniciranja na društvenim mrežama (Antoci *et al.* 2019), a *online* prostor je postao zatrovan uz sve više *online* nasilja (Coles & West 2016). Različite forme neuljudne komunikacije možemo pronaći na svim *online* platformama (Oz *et al.* 2017). Brojne su studije koje su se bavile neuljudnim diskusijama u političkom kontekstu (Papacharissi 2004; Van't Riet & Van Stekelenburg 2022), a koje su pokazale da pojedinci izbjegavaju sudjelovati u neuljudnim diskusijama (Otto *et al.* 2020), posebno u kojima komentare smatraju neprijateljskim (Ordoñez & Nekmat 2019). Studije su pokazale i da se pojedinci boje da bi izražavanjem nepopularnih stavova mogli ugroziti društvene veze i postati meta napada (Neubaum & Krämer 2018).

Izloženost korisnika Facebooka suprotstavljenim političkim stavovima djeluje na njihovu spremnost da izraze političke stavove (Gil de Zúñiga *et al.* 2016), bilo na način da postaju oprezniji i spremniji na autocenzuru (Kim 2016) ili da osjećaju napetost kada na društvenim mrežama s neistomišljenicima diskutiraju o političkim temama (Duggan & Smith 2016).

Korisnici Facebooka izbjegavaju da izraze svoj stav o kontroverznoj temi zbog zabrinutosti kako će njihovi Facebook prijatelji reagirati na to (Pew Research Center 2014). Rizik od negativne reakcije zbog izražavanja nepopularnog stava umanjuje spremnost na izražavanje (Gearhart & Zhang 2015). Zbog straha od izolacije korisnici će se suzdržavati od izražavanja nepopularnih stavova na Facebooku (Pang *et al.* 2016), a izbjegavat će svaki vid političkog reagiranja i izražavanja u situacijama kada su izloženi suprotnim stavovima (Liu *et al.* 2017).

Korištenje društvenih mreža za praćenje vijesti ima i indirektan utjecaj na politički aktivizam kroz politički izražajne aktivnosti na društvenim mrežama (Gil de Zúñiga *et al.* 2014). Facebook je najpopularnija društvena mreža u BiH s gotovo tri četvrtine odraslih osoba koje imaju Facebook profil (Hasanagić *et al.* 2021: 6). Rezultati istraživanja Agencije za statistiku BiH (2023: 25) o upotrebi informaciono-komunikacijskih tehnologija u domaćinstvima i pojedinačno u BiH pokazali su da je samo 9,6% ispitanika objavljivalo mišljenja o građanskim ili političkim pitanjima putem *web*-stranica ili *društvenih* mreža.

Predmet istraživanja

Analiziranje spirale šutnje počelo je promatranjem utjecaja slaganja s mišljenjem većine i straha od izolacije na izražavanje, a s vremenom su autori uključivali i druge varijable: spremnost na autocenzuru, *online* nasilje, politički interes i slično.

Percepcija slaganja s mišljenjem većine u ovoj studiji postavljena je kao moderator odnosa između očekivanja napada i straha od izolacije, kao i političkog izražavanja u cjelokupnom modelu. Riječ je o subjektivnom stavu, tj. percepciji pojedinaca o tome koje mišljenje većina podržava. Ako smatraju da se njihovi stavovi podudaraju sa stavovima većine, veće su šanse da će svoj stav javno izraziti.

Strah od izolacije predstavlja okosnicu teorije spirale šutnje. To je motivacijski okidač koji pokreće spiralu. Neki pojedinci su više predodređeni za strah od izolacije nego drugi (Hayes *et al.* 2013). Takva predispozicija može predvidjeti u kojoj mjeri će pojedinci progovoriti u situacijama u kojima nemaju podršku većine (Matthes & Arendt 2016). Osobe s urođenim strahom od odbacivanja, koje smatraju da zastupaju stavove manjine, bit će manje spremne progovoriti (Chen 2018). Strah od izolacije u istraživanju prvi je od dva medijatora između očekivanja napada na Facebooku i političkog izražavanja na Facebooku.

Utjecaj *straha od napada na Facebooku* na političko izražavanje promatrali smo s ciljem ispitivanja u kojoj mjeri *online* nasilje djeluje na ušutkivanje. *Online* nasilje podrazumijeva različite oblike agresivnog izražavanja ili ponašanja prema drugima, kao što su neciviliziranost, netolerancija, *online* zlostavljanje, govor mržnje i slično. Zaoštravanjem načina komuniciranja na društvenim mrežama pojačao se i broj studija koje ispituju utjecaj neuljudne komunikacije i napada na društvenim mrežama na političko izražavanje (Carter Olson & LaPoe 2018; Neubaum & Krämer 2018; Chaudhry & Gruzd 2020).

Rezultati ispitivanja koje je proveo Pew Research Center (2021: 4) u SAD pokazali su da je 41% ispitanika imalo lično iskustvo neke vrste *online* uznemiravanja, a 75% ispitanika izjavilo je da se njihovo najnovije iskustvo desilo na društvenim mrežama (Pew Research Center 2021: 11). Kao glavni povod za *online* uznemiravanja ispitanici su navodili politiku. Njemački ispitanici imali su slične odgovore jer je njih 73% izjavilo da su bili izloženi neciviliziranosti i komentarima mržnje (Die Landesanstalt für

Medien NRW 2020: 9). Utjecaj očekivanja napada na političko izražavanje postavili smo kao nezavisnu varijablu istraživanja. U skladu s postojećom literaturom postavili smo svoju prvu hipotezu.

S obzirom na to da su *online* napadi postali sastavnim dijelom komunikacije na društvenim mrežama, željeli smo utvrditi na koji način često svjedočenje napadima na Facebooku utječe na ispitanike te smatraju li da bi i sami mogli postati metom napada ako bi izrazili nepopularan stav. Radi pojednostavljenog objašnjenja, tu varijablu nazvali smo „očekivanje napada“ i uključili je u prvu hipotezu.

H1: Percepcija slaganja s mišljenjem većine na Facebooku moderator je odnosa između očekivanja napada i straha od izolacije.

Autocenzura se javlja kao mehanizam odbrane uz pomoć kojeg pojedinci izbjegavaju negativne posljedice. Brojne studije istraživale su spremnost na autocenzuru u kontekstu spirale šutnje (Shoemaker *et al.* 2000; Kim 2017; Dubois & Szwarc 2018). *Spremnost na autocenzuru* u kontekstu spirale šutnje podrazumijeva situaciju u kojoj pojedinci aktivno analiziraju javno mnijenje i imaju mogućnost javno izraziti svoj stav, ali ga ne izražavaju jer su procijenili da nemaju podršku većine (Hayes *et al.* 2005). Spremnost na autocenzuru u našoj studiji drugi je serijski medijator koji se nadovezuje na strah od izolacije.

Mnogo istraživača je u provjerama spirale šutnje ispitalo odnos straha od izolacije i spremnosti na autocenzuru (Gearhart & Zhang 2014; Hayes & Matthes 2017). Istraživanja su pokazala da je spremnost na autocenzuru izraženija kod pojedinaca kod kojih je uočen veći strah od izolacije (Chen 2018; Fox & Holt 2021).

Ključni dio teorije spirale šutnje je javno *izražavanje stavova* (Matthes & Hayes 2014), što je i zavisna varijabla našeg istraživanja. U analizama društvenih mreža koje je proveo Pew Research Center (2022: 38), u 19 država samo 27% ispitanika je izjavilo da svoje političke stavove izražavaju *ponekad* ili *često*, dok je najčešći odgovor bio da *nikada* ne objavljuju niti dijele političke sadržaje. Heterogenost na društvenim mrežama ne vodi automatski do češćih i dubljih političkih diskusija (Kwon *et al.* 2015) jer ljudi izbjegavaju da iznose svoje stavove ako se razlikuju od stavova izraženih na društvenim mrežama (Dubois & Szwarc 2018). Vezano za prethodno, izvukli smo drugu hipotezu za naše istraživanje.

H2: *Očekivanje napada na Facebooku indirektno je povezano s političkim izražavanjem na Facebooku preko dva uzastopna medijatora: strah od izolacije i spremnost na autocenzuru.*

Pojavom društvenih mreža neciviliziranost, neuljudna komunikacija i *online napadi* postali su prodoran, istaknut i sveprisutan aspekt *online* komunikacije (Bradshaw & Howard 2017). Neke analize sugeriraju da su društvene mreže glavni razlog za slabljenje demokratije širom svijeta (Pew Research Center 2022). Na mrežama su prisutni i trolovi, zlonamjerni učesnici u diskusijama koji se koriste lažnim profilima kako bi mišljenje javnosti usmjerili u željenom pravcu. Trolovi postavljaju lažne vijesti, provociraju i napadaju druge, objavljuju zapaljive i neuljudne komentare (Al Marouf *et al.* 2019; Sharevski *et al.* 2020).

Za demokratska društva važno je osigurati da građani mogu slobodno izraziti svoje stavove jer osobe koje diskutiraju o osjetljivim temama postaju otvorenije i tolerantnije prema neistomišljenicima, dok političko znanje, povjerenje i angažman bilježe pozitivan rast (Carpini *et al.* 2004). S tim u vezi, smatrali smo da je bitno analizirati utjecaj *osjećaja slobode izražavanja* na političko izražavanje, što smo uključili u treću hipotezu. Pod osjećajem slobode izražavanja podrazumijevamo lični doživljaj ispitanika o tome koliko se osjećaju sigurno da na društvenim mrežama mogu izraziti svoj stav bez straha od negativnih posljedica.

H3: *Osjećaj slobode izražavanja političkih stavova na Facebooku pozitivno je povezan s političkim izražavanjem na Facebooku.*

Metodološki okvir istraživanja

Da bismo ispitili zadane hipoteze i došli do saznanja o stavovima pojedinaca o temi istraživanja, odlučili smo se za provođenje *online* upitnika putem platforme LimeSurvey. Pozive smo slali dijeljenjem linka putem direktnih poruka na Messengeru i objavom na Facebooku. Sudionike smo zamolili da poruku proslijede svojim prijateljima kako bismo dobili efekt „snježne grude“ (*snowball effect*). Pravo sudjelovanja imali su svi punoljetni državljani BiH. Upitnik je imao ukupno 51 pitanje i bio je podijeljen u četiri dijela: demografski podaci (10 pitanja), politika (osam pitanja), društvene mreže (17 pitanja) i politički determinirano nasilje (16 pitanja). Nijedan ispitanik nije odgovarao na sva pitanja jer su neka pitanja bila uvjetovana specifičnim odgovorom iz prethodnog pitanja.

Upitniku je pristupljeno 3.417 puta, dok je 757 puta upitnik popunjen u potpunosti. Iz daljnje obrade podataka isključili smo one koji nemaju profil na Facebooku, tako da je konačan broj za analizu bio 663.

U uzorku je 50,4% žena, a 49,6% muškaraca. Godine sudionika kreću se od 18 do 76, uz prosječnu starost ispitanika 47 godina ($SD = 12.04$). Podatke o godinama podijelili smo u četiri dobne skupine, i to od 18 do 39 ($n = 174,26\%$), 40 do 49 ($n = 215,32\%$), 50 do 59 ($n = 183,28\%$), 60 do 76 ($n = 91,14\%$).

U pogledu najvišeg završenog nivoa obrazovanja ($M = 4.10$, $SD = .91$, $n = 662$) u uzorku postoji veliki broj ispitanika s visokim stupnjem obrazovanja: završen fakultet 35% ($n = 233$), završen master/magistarski 28% ($n = 184$) i završen doktorat/specijalizacija 6% ($n = 42$). Sa završenom srednjom školom je 31% ispitanika ($n = 203$).

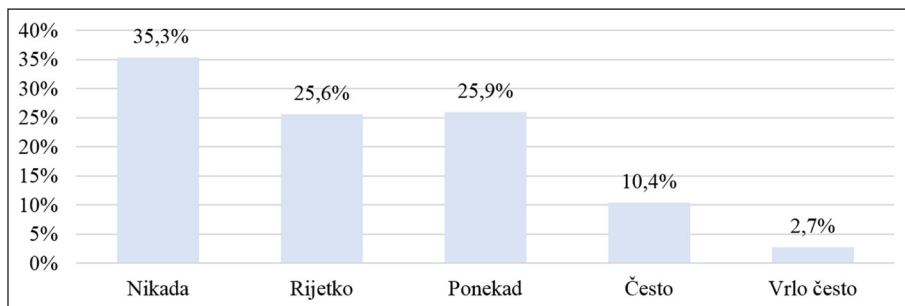
Najveći broj ispitanika ima lična mjesečna primanja od 1.001 do 2.000 KM (39%), zatim od 0 do 1.000 KM (25%), dok je procent onih koji imaju primanja od 2.001 do 3.000 KM nešto manji (19%), najmanje je onih čija su mjesečna primanja viša od 3.001 KM (17%). Prosječna vrijednost mjesečnih primanja iznosi 2.28 ($SD = 1.01$, $N = 663$).

Podaci za zanimanje ispitanika ($M = 3.00$, $SD = 1.31$, $n = 644$) pokazuju da je najviše njih zaposleno u javnom (38%, $n = 251$) i privatnom sektoru (36%, $n = 238$), penzionera je 10% ($n = 64$), studenata 4% ($n = 24$), nezaposlenih 6% ($n = 37$) i zaposlenih u nevladinom sektoru 5% ($n = 30$).

Nezavisnu varijablu, očekivanje napada, mjerili smo pitanjem je li svjedočenje napadima na političke neistomišljenike navelo ispitanike da pomisle da bi mogli biti meta napada ako bi izrazili nepopularan stav. Odgovori su se kretali od 1 = *apsolutno ne* do 5 = *apsolutno da* ($M = 3.05$, $SD = 0.99$). Za ova pitanja iskoristili smo podložak pitanja iz literature (Gearhart & Zhang 2015).

Izražavanje stavova o spornim političkim temama na Facebooku predstavlja zavisnu varijablu. Pitanje se odnosilo na to koliko često (1 = *nikada* do 5 = *vrlo često*) na Facebooku izražavaju političke stavove ($M = 2.20$, $SD = 1.11$). Kao osnovu za pitanje o političkom izražavanju uzeli smo ranija istraživanja (Halpern & Gibbs 2013; Vaccari *et al.* 2015). Učestalost izražavanja političkih stavova ispitanika na Facebooku je prikazana u nastavku (Grafički prikaz 1).

Grafički prikaz 1: Učestalost izražavanja političkih stavova na Facebooku

Strah od izolacije (*Fear of isolation* – FOI) mjeri osjećaj pojedinaca vezano za hipotetske situacije vezane za društvenu izolaciju (Neuwirth *et al.* 2007; Kim 2017; Fox & Holt 2021). Strah od izolacije mjerili smo prema ranije utvrđenoj skali (Matthes *et al.* 2012; Hayes *et al.* 2013). Ispitanike smo zamolili da ocijene u kojoj mjeri se slažu s pet izjava (1 = *apsolutno se ne slažem* do 5 = *apsolutno se slažem*): 1) *Zastrašujuća mi je pomisao da me prijatelji neće pozvati na društvena okupljanja*, 2) *Jedna od najgorih stvari koja mi se može dogoditi je da me odbace ljudi koje poznajem*, 3) *Uznemirilo bi me da niko ne želi biti u mojoj blizini*, 4) *Ne sviđa mi se da budem isključen/a iz društvenih događanja, zabava i drugih okupljanja*, i 5) *Važno mi je da se uklopim u grupu u kojoj se nalazim*. Stavke smo sumirali u indeks straha od izolacije ($\alpha = .83$; $M = 2.75$ $SD = 0.83$).

Spremnost na autocenzuru (*Willingness to Self-Censor* – WTSC) procjenjuje spremnost pojedinaca da cenzuriraju svoje stavove. Skalu smo preuzeli iz literature (Hayes *et al.* 2010; Hayes & Matthes 2017). Ispitanike smo zamolili da ocijene u kojoj mjeri se slažu s osam ponuđenih izjava (1 = *apsolutno se ne slažem* do 5 = *apsolutno se slažem*): 1) *Imam problem da kažem svoje mišljenje ako mislim da se drugi neće složiti s onim što kažem*, 2) *Često mi se dešavalo da sam misliola da neki ljudi u mom okruženju nisu bili u pravu, ali im to nisam rekao/la*, 3) *Kada se ne slažem s drugima, radije ću im se prikloniti nego se s njima svađati oko toga*, 4) *Nemam problem da izrazim svoje mišljenje pred ljudima za koje znam da se ne bi složili sa mnom*, 5) *Bilo bi mi neugodno ako bi me za mišljenje upitao neko za koga znam da se ne bi složio sa mnom*, 6) *Preferiram da svoje stavove iznosim samo kada sam okružen prijateljima i ljudima kojima vjerujem*, 7) *Sigurnije je šutjeti nego javno reći mišljenje s kojim se većina ne slaže*, i 8) *Kada se ne slažem*

s drugima, nemam problem da im to kažem. Stavke 4 i 8 bile su obratno kodirane. Stavke smo sumirali u indeks spremnosti na autocenzuru ($\alpha = .78$; $M = 12.10$, $SD = 3.58$).

Percepcija slaganja s mišljenjem većine u Facebook okruženju je moderator u istraživanju, a mjerili smo je pitanjem u kojoj mjeri se, prema vlastitoj procjeni, slažu (1 = *većinom se ne slažu* do 5 = *većinom se slažu*) s političkim stavovima svog Facebook okruženja ($M = 3.14$, $SD = 1.04$). Kao polaznu osnovu za ovo pitanje koristili smo se istraživanjem Pew Research Centera (2012).

Kao dodatnu varijablu u istraživanje uključili smo osjećaj slobode izražavanja na Facebooku. Ispitanici su imali mogućnost da odgovore na pitanje u kojoj se mjeri (od 1 = *apsolutno se ne slažem* do 5 = *apsolutno se slažem*) slažu s izjavom da na Facebooku mogu slobodno izražavati političko mišljenje bez straha od negativnih posljedica ($M = 2.66$, $SD = 1.09$).

Kao kontrolne varijable koristili smo se sljedećim demografskim pokazateljima: SEX = spol, AGE = dob, EDU = obrazovanje, WORK = zanimanje, INCOME = lični mjesečni prihodi.

Rezultati

Statistička analiza prikupljenih podataka provedena je korištenjem programa *Statistical Package for the Social Sciences* (SPSS). Kao osnovu za analizu rezultata koristili smo se Pearsonovim koeficijentima korelacije među varijablama (Tabela 1).

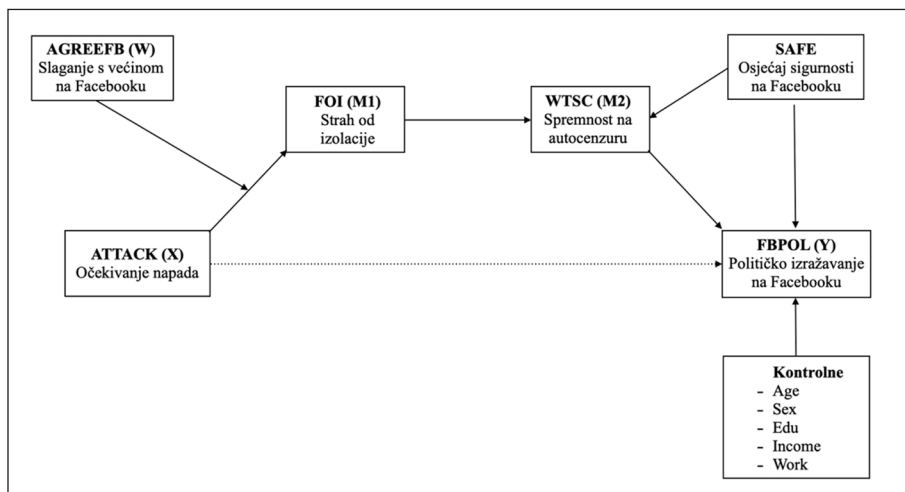
Rezultati istraživanja dobiveni su primjenom analize uvjetnog procesa u PROCESS proceduri za SPSS (verzija 4.2), koja omogućava istovremeno modeliranje višeslojnih sistema odnosa (Hayes & Rockwood 2020). Korišten je model 83, koji analizira utjecaj nezavisne varijable na zavisnu preko dva posrednička mehanizma – medijatora, uz utjecaj jednog moderatora i nekoliko kontrolnih varijabli (Hayes, 2022). Odabrani model (Grafički prikaz 2) testiran je metodom bootstrappinga, koristeći se s 5.000 slučajnih poduzoraka iz ispitivanog uzorka. Nivo pouzdanosti za sve intervale pouzdanosti (CI) u izlaznim podacima iznosio je 95%.

Tabela 1: Srednja vrijednost, standardna devijacija, broj ispitanika i nestandardizirani koeficijenti korelacije

	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	11
1. FBPOL	-										
2. ATTACK	.124**	-									
3. FOI	-.069	.111**	-								
4. WTSC	-.220***	.144**	.247***	-							
5. AGREEFB	.155***	-.020	.074	-.025	-						
6. SAFE	.131**	-.197***	.023	-.133**	.092*	-					
7. AGE	.181***	-.009	-.008	.029	.077*	-.057	-				
8. SEX	.099*	-.045	.031	-.042	.004	.120**	-.008	-			
9. EDU	.109**	.074	-.040	-.139***	.005	-.100**	-.037	-.028	-		
10. WORK	.151***	-.029	-.031	.018	.008	-.052	.437***	.037	-.035	-	
11. INCOME	.039	.031	-.035	-.129**	-.043	-.108**	-.023	.165***	.375***	-.180***	-
M	2.20	3.05	2.75	12.10	3.14	2.66	46.51	1.50	2.03	3.00	2.28
SD	1.11	0.99	0.83	3.58	1.04	1.09	12.04	0.50	0.80	1.31	1.01
N	663	571	663	663	663	663	663	663	662	644	663

Napomena: FBPOL = političko izražavanje, ATTACK = očekivanje napada, FOI = strah od izolacije, WTSC = spremnost na autocenzuru, AGREEFB = percepcija slaganja s većinom, SAFE = osjećaj slobode izražavanja, SEX = spol, AGE = dob, EDU = obrazovanje, WORK = zanimanje, INCOME = lični mjesečni prihodi.

* $p < .05$, ** $p < .01$, *** $p < .001$

Grafički prikaz 2: Konceptualni model analize uvjetnog procesa – model 83

U prvoj hipotezi istražili smo moderacijski utjecaj slaganja s mišljenjem većine u Facebook okruženju (AGREEFB) na odnos između nezavisne varijable – očekivanje napada (ATTACK) - i straha od izolacije (FOI). Dobiveni podaci ($b = -.08$, $p = .01$) pokazuju da efekt očekivanja napada na strah od izolacije opada kako se povećava slaganje s većinom (Tabela 2). Efekt je najizraženiji pri nižim vrijednostima slaganja s većinom ($b = .19$, $p < .001$), a opada s višim vrijednostima ($b = .04$, $p = .41$).

Tabela 2: Uvjetni efekt očekivanja napada na strah od izolacije pri različitim vrijednostima slaganja s mišljenjem većine

M_1 (FOI)					
	b	SE	p		
X*W	-.07	.03	< .05		
$F(1,55) = 6.28, p < .05$					
Uvjetni efekt nezavisne varijable pri različitim vrijednostima moderatora					
W	Effect	SE	p	LLCI	ULCI
2.00	.19	.05	< .001	.09	.28
3.00	.11	.04	< .01	.04	.18
4.00	.04	.05	.41	-.05	.13

Napomena. X = očekivanje napada, M_1 = strah od izolacije, W = slaganje s mišljenjem većine Facebook okruženja. Vrijednost moderatora W odnosi se na 16., 50. i 84. procent. $R^2 = .01$

Očekivanje napada na Facebooku direktno je pozitivno povezano s političkim izražavanjem ($b = .21$, $p < .001$), a indirektna veza preko dva uzastopna medijatora (FOI i WTSC) negativna je i značajna, s vrijednostima: $b = -.01$, $SE = .004$, 95% $CI [-.02; -.002]$. Rezultati istraživanja pokazali su i vrlo snažan pozitivan odnos između straha od izolacije i spremnosti na autocenzuru ($b = 1.02$, $p < .001$), kao i značajnu negativnu vezu spremnosti na autocenzuru s političkim izražavanjem na Facebooku ($b = -.04$, $p = .001$).

Osjećaj slobode izražavanja ima značajan pozitivan odnos prema političkom izražavanju ($b = .20$, $p < .001$).

Indeks moderirane medijacije je pozitivan i značajan: $b = .003$, $SE = .002$, 95% $CI [.0004; .0081]$. Utjecaj nezavisne varijable na zavisnu različit je u zavisnosti od vrijednosti moderatora (Tabela 3).

Tabela 3: Indirektni efekt serijske medijacije i indeks moderirane medijacije

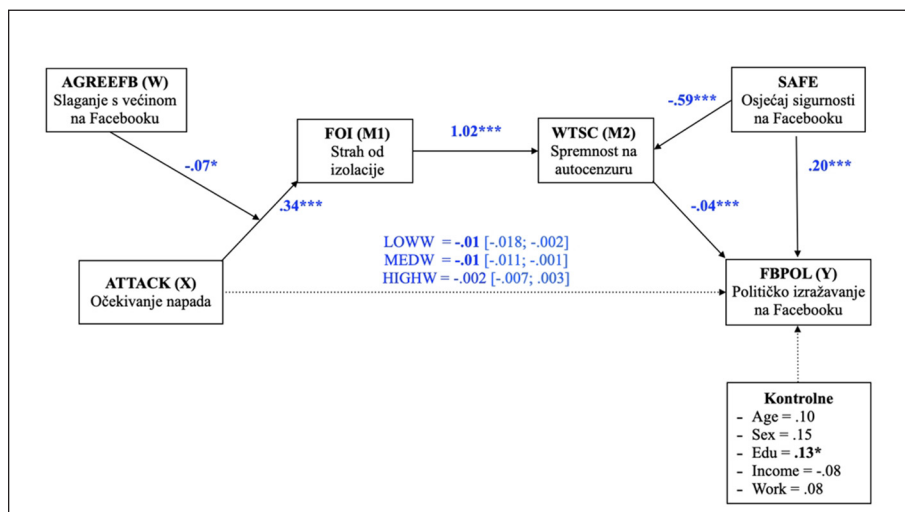
Indirektni efekt				
W	B	SE	LLCI	ULCI
2.00	-.01	.004	-.02	-.002
3.00	-.01	.003	-.01	-.001
4.00	-.002	.002	-.01	-.003
Indeks moderirane medijacije				
	Indeks	SE	LLCI	ULCI
W	.003	.002	.0004	.008

Napomena. X = očekivanje napada, M1 = strah od izolacije, M2 = spremnost na autocenzuru, Y = političko izražavanje.

Ovo ukazuje da kod osoba koje se manje slažu s većinom na Facebooku utjecaj očekivanja napada na političko izražavanje, kroz FOI i WTSC, ima značajan negativan efekt: $b = -.008$, 95% $CI [-.02; -.002]$. Na srednjem nivou slaganja s mišljenjem većine indirektni efekt je također negativan i značajan ($b = -.01$, 95% $CI [-.01; -.001]$), ali slabiji nego kod nižeg nivoa slaganja. Na višem nivou slaganja s većinom indirektni efekt postaje statistički nevažan: $b = -.0017$, 95% $CI [-.01; .003]$.

Od kontrolnih varijabli jedino obrazovanje ima značajan odnos s političkim izražavanjem na Facebooku ($b = .13$, $SE = .06$, $p = .02$). U nastavku su prikazani nestandardizirani regresijski koeficijenti (b) za odnose između varijabli u modelu (Grafički prikaz 3). Model objašnjava 15% ukupne varijance.

Grafčki prikaz 3: Nestandardizirani regresijski koeficijenti

Interpretacija nalaza istraživanja

Rezultati istraživanja pokazali su da pojedinci koji smatraju da bi mogli biti meta napada razvijaju veći strah od izolacije. Međutim, kada u taj odnos kao posrednika uključimo slaganje s mišljenjem većine, odnosi se mijenjaju. Efekt očekivanja napada na strah od izolacije varira ovisno o stupnju slaganja s mišljenjem većine na Facebooku. Utjecaj je najizraženiji kod nižih vrijednosti slaganja s većinom i opada kod viših vrijednosti. Veće slaganje s mišljenjem većine umanjuje strah od izolacije čak i kod pojedinaca koji smatraju da bi mogli biti meta napada ako bi izrazili nepopularan stav. Ako pojedinci smatraju da su u većini, oni će biti manje skloni strahu od izolacije bez obzira na to što su svjesni mogućnosti napada na Facebooku. To pokazuje da pripadnost grupi djeluje kao zaštitni faktor od straha od izolacije.

Očekivanje napada ima i indirektni utjecaj na zavisnu varijablu, preko dva serijska medijatora (strah od izolacije i spremnost na autocenzuru). Strah od izolacije ima vrlo značajan pozitivan utjecaj na spremnost na autocenzuru, a visoka vrijednost koeficijenta ukazuje na snažnu sklonost ka autocenzuri među onima koji osjećaju strah od izolacije. Pojedinci koji se boje da bi izražavanje nepopularnog stava moglo rezultirati odbacivanjem od drugih pripadnika zajednice, pribjegavaju autocenzuri kako bi izbjegli konflikte i moguće posljedice. Očekivanje napada povećava strah od izolacije, što posljedično pojačava spremnost na autocenzuru i smanjuje učestalost političkog izražavanja.

Rezultati potvrđuju prethodna istraživanja o efektima *online* nasilja i neuljudne komunikacije na političko ponašanje na društvenim mrežama (Neubaum & Krämer 2018; Masullo *et al.* 2021; Bormann 2022), a dodatna su potvrda i teorijskim osnovama spirale šutnje prema kojima strah od izolacije, pojačan svjedočenjem *online* napadima, izaziva veću autocenzuru i vodi do obeshrabrivanja pojedinaca da javno izraze svoje stavove (Kwon *et al.* 2015; Chen 2018; Ong 2021).

Osjećaj slobode izražavanja ima pozitivan odnos s političkim izražavanjem. Dakle, osjećaj slobode izražavanja političkih stavova na Facebooku utječe na pojedince da češće izražavaju svoje mišljenje, što implicira da pojedinci koji se osjećaju sigurno imaju veću slobodu da izraze svoje stavove.

Sličan efekt ima i varijabla obrazovanje, što sugerira da su pojedinci s višim nivoom obrazovanja manje spremni da cenzuriraju svoje stavove, a više spremni da ih izraze. Razlog za to može ležati u činjenici da su više obrazovani pojedinci bolje informirani, da imaju veću sposobnost kritičkog razmišljanja, veću odgovornost prema zajednici, kao i da imaju manje razloga da se boje posljedica.

Indirektni odnos očekivanja napada na izražavanje preko dva medijatora je negativan i značajan na nižem i srednjem nivou slaganja s mišljenjem većine Facebook okruženja, dok na višem nivou slaganja efekt nije značajan. Ovaj nalaz sugerira da očekivanje napada povećava strah od izolacije, posebno pri manjem nivou slaganja s mišljenjem većine, a onda strah od izolacije djeluje na povećanje spremnosti na autocenzuru, što dovodi do smanjenog političkog izražavanja. Negativni efekt postaje slabiji na višim nivoima slaganja s većinom, jer pojedinci tada imaju manji strah od izolacije i drugih potencijalnih posljedica. To znači da kod osoba koje se više slažu s većinom na Facebooku očekivanje napada nema značajan indirektni utjecaj na političko izražavanje.

Rezultat nam ukazuje na to da je percepcija slaganja s mišljenjem većine, a time i osjećaj podrške zajednice, ključni faktor koji oblikuje reakcije na *online* napade. Osobe koje se manje slažu s većinom više su podložne autocenzuri, dok se oni koji su dio većine osjećaju slobodnije da izražavaju svoje stavove. Posrednički efekt slaganja s mišljenjem većine pokazuje da pripadnost grupi djeluje kao zaštitni faktor od straha od izolacije, ali i kao element koji pozitivno utječe na slobodu izražavanja.

Zaključak

Rezultati studije ističu nekoliko važnih nalaza i zaključaka za bolje razumijevanje političkog izražavanja pojedinaca na Facebooku u Bosni i Hercegovini. Pojedinci koji smatraju da bi mogli biti meta napada na mrežama u slučaju izražavanja nepopularnog stava imaju veći strah od društvene izolacije. Međutim, ako u taj odnos uključimo percepciju slaganja s mišljenjem većine kao moderatora, odnos se mijenja. Što pojedinci više osjećaju da pripadaju većini, njihov strah od izolacije je manji bez obzira na njihovu svjesnost da bi mogli biti meta napada ako izraze nepopularan stav. Time je potvrđena prva hipoteza.

Promatrano u širem kontekstu, druga hipoteza navodi na to da očekivanje napada u slučaju izražavanja manjinskih stavova ima pozitivan odnos prema strahu od izolacije, koji zatim snažno povećava spremnost na autocenzuru, što rezultira smanjenim političkim izražavanjem. Osobe koje smatraju da bi mogle biti napadnute ako izraze nepopularan stav imaju veći strah od izolacije. Taj strah kod njih razvija veću spremnost na autocenzuru, zbog čega postoji manja vjerovatnoća da će se politički izražavati na Facebooku. Ovaj rezultat može biti tumačen kao strategija izbjegavanja potencijalnih konflikata i sankcija. To je ujedno i potvrda naše druge hipoteze.

Strah od izolacije i spremnost na autocenzuru ključni su faktori teorije spirale šutnje koji djeluju na smanjenje političkog izražavanja. Korisnici koji se slažu s većinom osjećaju manje straha od izolacije i manje su spremni na autocenzuru. Osobe koje se slažu s većinom osjećaju veću društvenu podršku, što djeluje kao zaštitni faktor i smanjuje njihovu potrebu za autocenzurom. Međutim, iako se čini da slaganje s mišljenjem većine pruža osjećaj sigurnosti, autocenzura ostaje značajna prepreka za slobodno izražavanje.

Pojedinci koji se osjećaju sigurnima na platformi imaju veću slobodu da izraze svoje političke stavove na Facebooku bez obzira na društveni pritisak, kao što smo to pretpostavili u trećoj hipotezi.

Rezultati ove studije ukazuju na to da strah od izolacije, spremnost na autocenzuru i *online* nasilje negativno djeluju na političko izražavanje na Facebooku, dok, s druge strane, slaganje s mišljenjem većine, osjećaj slobode izražavanja i stupanj obrazovanja potiču javno izražavanje političkih stavova pojedinaca. Rezultati pružaju osnovu za razumijevanje dinamike *online* političkog ponašanja, ali istovremeno i za sugeriranje strategija za unapređenje slobode izražavanja u digitalnom prostoru.

Doprinos studije je i u tome što smo odabrali jedinstven model koji ranije nije bio korišten, ali i zbog toga što smo utjecaj neuljudne komunikacije inkorporirali u model kao nezavisnu varijablu. Značajno je i to da smo dokazali pozitivan utjecaj dviju varijabli koje pozitivno djeluju na političko izražavanje: osjećaj slobode izražavanja i obrazovanje.

Dobiveni rezultati mogu pomoći u oblikovanju sigurnijeg okruženja na društvenim mrežama i donošenju efikasnijih strategija za politički angažman i komunikaciju na društvenim mrežama, kao i za efikasnije sankcioniranje onih koji napadima stvaraju neprijateljsku atmosferu u kojoj se korisnici ustručavaju izražavati svoje stavove. Dobiveni nalazi ukazuju na važnost kreiranja društvenih mreža kao inkluzivnih i sigurnih prostora za sve korisnike bez obzira na njihove političke stavove.

Ova studija ima nekoliko ograničenja koja treba uzeti u obzir. Podatke smo prikupljali uz pomoć ankete koja se zasnivala na samoprocjeni za mjerenje određenih varijabli, što bi moglo dovesti do pristranosti u odgovorima. Uzorak je još jedno ograničenje rada jer nije dovoljno reprezentativan. Ali, uz sva ograničenja, smatramo da je uzorak dovoljno raznolik i prikladan za analizu.

Buduća istraživanja mogla bi se koristiti eksperimentom ili dubinskim intervjuima, koji bi prikupili više podataka radi boljeg razumijevanja tematike. Dodatna istraživanja bi se mogla raditi za jednu kontroverznu temu, kao i ispitivati političko izražavanje na drugim društvenim mrežama. Osim toga, preporučili bismo da se nivo obrazovanja dodatno ispita u sklopu hipoteze s obzirom na to da je ova kontrolna varijabla pokazala značajan utjecaj u našem istraživanju.

Teorija spirale šutnje je složena i živa teorija na koju u velikoj mjeri djeluju promjene u društvu. Ova teorija nudi mnoga objašnjenja i ostavlja prostor za različita tumačenja jer je fokus na ponašanju ljudi koji je pod velikim utjecajem različitih psiholoških, socijalnih i političkih faktora. Stoga je gotovo nemoguće testirati teoriju u svim njenim aspektima jer će uvijek ostati neistraženi dijelovi. Ova studija predstavlja značajan korak ka boljem razumijevanju spirale šutnje u političkim diskusijama na Facebooku u Bosni i Hercegovini.

Literatura

- Al Marouf, A., Ajwad, R. & Ashrafi, A. F. (2019). Looking behind the mask: A framework for detecting character assassination via troll comments on social media using psycholinguistic tools. In *2019 International Conference on Electrical, Computer and Communication Engineering (ECCE)*. IEEE, pp. 1-5.
- Agencija za statistiku Bosne i Hercegovine. (2023). *Upotreba informaciono-komunikacionih tehnologija u Bosni i Hercegovini*.
- Antoci, A., Bonelli, L., Paglieri, F., Reggiani, T., & Sabatini, F. (2019). Civility and trust in social media. *Journal of Economic Behavior & Organization*, 160, 83-99.
- Bormann, M. (2022). *Incivility as a violation of communication norms in public online discussions: systematization, perceptions, and reactions*. Düsseldorf: Heinrich-Heine-Universität.
- Bradshaw, S., & Howard, P. (2017). *Troops, trolls and troublemakers: A global inventory of organized social media manipulation*. Oxford: Computational propaganda research project.
- Burnett, A., Knighton, D., & Wilson, C. (2022). The Self-Censoring Majority: How Political Identity and Ideology Impacts Willingness to Self-Censor and Fear of Isolation in the United States. *Social Media + Society*, 8(3).
- Carpini, M. X. D., Cook, F. L., & Jacobs, L. R. (2004). Public deliberation, discursive participation, and citizens engagement: A Review of the Empirical Literature. *Annual Review of Political Science*, 7(1), 315-344.
- Carter Olson, C. & LaPoe, V. (2018). Combating the digital spiral of silence: academic activists versus social media trolls. In Vickery, J. R., & Everbach, T. (Eds.), *Mediating misogyny: Gender, technology, and harassment*. Cham: Springer International Publishing, pp. 271-291.

- Chan, M. (2018). Reluctance to talk about politics in face-to-face and Facebook settings: Examining the impact of fear of isolation, willingness to self-censor, and peer network characteristics. *Mass Communication and Society*, 21(1), 1-23.
- Chaudhry, I., & Gruz, A. (2020). Expressing and challenging racist discourse on Facebook: How social media weaken the „spiral of silence“ theory. *Policy & Internet*, 12(1), 88-108.
- Chen, H.-T. (2018). Spiral of silence on social media and the moderating role of disagreement and publicness in the network: Analyzing expressive and withdrawal behaviors. *New Media & Society*, 20(10), 3917-3936.
- Cheong, H. J., Baksh S. M., & Ju I. (2022). Spiral of Silence in an Algorithm-Driven Social Media Content Environment: Conceptual Framework and Research Propositions“. *KOME: An International Journal of Pure Communication Inquiry*, 10(1), 32-46.
- Coles, B. A., & West, M. (2016). Trolling the trolls: Online forum users constructions of the nature and properties of trolling. *Computers in Human Behavior*, 60, 233-244.
- DataReportal. (2024). *The state of digital in Bosnia and Herzegovina in 2024*. Retrieved June 7, 2025, from <https://datareportal.com/reports/digital-2024-bosnia-and-herzegovina>.
- Die Landesanstalt für Medien NRW. (2020). *Ergebnisbericht 2020: forsa-Befragung zu Hate Speech*.
- Dubois, E., & Szwarc, J. (2018). Self-Censorship, Polarization, and the-Spiral of Silence on Social Media. *Internet, Policy & Politics Conference*. Retrieved May 5, 2025, from <https://blogs.oii.ox.ac.uk/ipp-conference/2018/papers/IPP2018-Dubois.pdf>.
- Duggan, M. & Smith, A. (2016). *The Political Environment on Social Media*. Pew Research Center.
- Fox, J., & Holt, L. F. (2021). „Fear of isolation and perceived affordances: The spiral of silence on social networking sites regarding police discrimination“. In Shen, F. (Ed.), *Social media news and its impact*. London, England: Routledge, pp. 147–168.

- Gearhart, S., & Zhang, W. (2014). Gay Bullying and Online Opinion Expression: Testing Spiral of Silence in the Social Media Environment. *Social Science Computer Review*, 32(1), 18-36.
- Gearhart, S., & Zhang, W. (2015). „Was It Something I Said?” “No, It Was Something You Posted!” A Study of the Spiral of Silence Theory in Social Media Contexts. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 18(4), 208-213.
- Gearhart, S., & Zhang, W. (2018). Same spiral, different day? Testing the spiral of silence across issue types. *Communication Research*, 45(1), 34-54.
- Gil de Zúñiga, H., Molyneux, L., & Zheng, P. (2014). Social Media, Political Expression, and Political Participation: Panel Analysis of Lagged and Concurrent Relationships. *Journal of Communication*, 64(4), 612-634.
- Gil de Zúñiga, H., Valenzuela, S., & Weeks, B. E. (2016). Motivations for political discussion: Antecedents and consequences on civic engagement. *Human Communication Research*, 42(4), 533-552.
- Glynn, C. J. & McLeod, J. M. (1984). Implications of the Spiral of Silence Theory for Communication and Public Opinion Research. In Sanders, K. R., Kaid, L. L., & Nimmo, D. *Political Communication Yearbook*. Carbondale/Edwardsville: Southern Illinois University Press, pp. 43-65.
- Halpern, D. & Gibbs, J. (2013). Social media as a catalyst for online deliberation? Exploring the affordances of Facebook and YouTube for political expression. *Computers in human behavior*, 29(3), 1159-1168.
- Hampton, K. N., Shin, I., & Lu, W. (2017). Social media and political discussion: when online presence silences offline conversation. *Information, Communication & Society*, 20(7), 1090-1107.
- Hasanagić, S., Papović, M. & Lević, E. (2021). *Media habits and attitude*. Strasbourg: Council of Europe.

- Hayes, A. F. (2022). Introduction to Mediation, Moderation, and Conditional Process Analysis: A Regression-Based Approach. New York: Guilford Publications.
- Hayes, A. F., Glynn, C. J., & Shanahan, J. (2005). Willingness to Self-Censor: A Construct and Measurement Tool for Public Opinion Research. *International Journal of Public Opinion Research*, 17(3), 298-323.
- Hayes, A. F. & Matthes, J. (2017). Self-censorship, the spiral of silence, and contemporary political communication. *Oxford Handbook of Political Communication*. Oxford: Oxford University Press, pp. 763-767.
- Hayes, A. F., Matthes, J., & Eveland Jr., W. P. (2013). Stimulating the quasi-statistical organ: Fear of social isolation motivates the quest for knowledge of the opinion climate. *Communication Research*, 40(4), 439-462.
- Hayes, A. F., & Rockwood, N. J. (2020). Conditional process analysis: Concepts, computation, and advances in the modeling of the contingencies of mechanisms. *American Behavioral Scientist*, 64(1), 19-54.
- Hayes, A. F., Uldall, B. R., & Glynn, C. J. (2010). Validating the Willingness to Self-Censor Scale II: Inhibition of Opinion Expression in a Conversational Setting. *Communication Methods and Measures*, 4(3), 256-272.
- Ho, S. S., Chen, V. H. H. & Sim, C. C. (2013). The spiral of silence: examining how cultural predispositions, news attention, and opinion congruency relate to opinion expression. *Asian Journal of Communication*, 23(2), 113-134.
- Hopkins, A. E. (2015). Effects of the Spiral of Silence in Digital Media. *Inquiries Journal/Student Pulse*, 7(09).
- Kim, M. (2016). Facebook's Spiral of Silence and Participation: The Role of Political Expression on Facebook and Partisan Strength in Political Participation. *Cyberpsychology, Behavior, and Social Networking*, 19(12), 696-702.

- Kim, S.-H. (2017). Spiral of Silence: Fear of Isolation and Willingness to Speak Out. In Rössler, P., Hoffner, C. A., & van Zoonen, L. (Eds.), *The International Encyclopedia of Media Effects*. Chichester, England: Wiley-Blackwell, pp. 1-9.
- Kwon, K. H., Moon, S.-I., & Stefanone, M. A. (2015). Unspeaking on Facebook? Testing network effects on self-censorship of political expressions in social network sites. *Quality & Quantity*, 49(4), 1417-1435.
- Liang, S. W.-J., & Chung, K. C. (2024). Silence or expression? Spiral of silence in social networks. *International Journal of Innovative Research and Scientific Studies*, 7(2), 343-353.
- Liu, Y., Rui, J. R., & Cui X. (2017). Are people willing to share their political opinions on Facebook? Exploring roles of self-presentational concern in spiral of silence. *Computers in Human Behavior*, 76, 294-302.
- Malaspina, C. (2014). *The spiral of silence and social media: Analysing Noelle-Neumann's phenomenon application on the Web during the Italian Political Elections of 2013* (Unpublished master's thesis). London: London School of Economics and Political Science.
- Masullo, G. M., Lu, S., & Fadnis, D. (2021). Does online incivility cancel out the spiral of silence? A moderated mediation model of willingness to speak out. *New Media & Society*, 23(11), 3391-3414.
- Matthes, J. & Arendt, F. (2016). Spiral of Silence. In Jensen, K. B., Rothenbuhler, E. W., Pooley, J. D., & Craig, R. T. (Eds.), *The International Encyclopedia of Communication Theory and Philosophy*. Hoboken: Wiley-Blackwell, pp. 1-8.
- Matthes, J., & Hayes, A. F. (2014). Methodological conundrums in spiral of silence research. In Peters, B. M., Tanis, J. B., & Nisbet, J. T. (Eds.), *The spiral of silence: New perspectives on communication and public opinion*. New York: Routledge, pp. 54-64.

- Matthes, J., Hayes, A. F., Rojas, H., Shen, F., Min, S.-J., & Dylko, I. B. (2012). Exemplifying a Dispositional Approach to Cross-Cultural Spiral of Silence Research: Fear of Social Isolation and the Inclination to Self-Censor. *International Journal of Public Opinion Research*, 24(3), 287-305.
- Matthes, J., Morrison, K. R., & Schemer, C. (2010). A spiral of silence for some: Attitude certainty and the expression of political minority opinions. *Communication Research*, 37(6), 774-800.
- Moy, P., & Gastil, J. (2006). Predicting deliberative conversation: The impact of discussion networks, media use, and political cognitions. *Political Communication*, 23(4), 443-460.
- Neubaum, G. (2022). It's Going to be Out There For a Long Time: The Influence of Message Persistence on Users Political Opinion Expression in Social Media. *Communication Research*, 43(3), 426-450.
- Neubaum, G., & Krämer, N. C. (2018). What do we fear? Expected sanctions for expressing minority opinions in offline and online communication. *Communication Research*, 45(2), 139-164.
- Neuwirth, K., Frederick, E., & Mayo, C. (2007). The spiral of silence and fear of isolation. *Journal of communication*, 57(3), 450-468.
- Newman, N., Fletcher, R., Eddy, K., Robertson, C. T., & Nielsen, R. K. (2023). *Digital News Report 2023*. Oxford: Reuters Institute for the Study of Journalism.
- Noelle-Neumann, E. (1974). The spiral of silence a theory of public opinion. *Journal of communication*, 24(2): 43-51.
- Noelle-Neumann, E. (1991). The Theory of Public Opinion: The Concept of the Spiral of Silence. *Annals of the International Communication Association*, 14(1): 256-287.
- Noelle-Neumann, E. (1993). *The spiral of silence: Public opinion—our social skin*. Chicago: University of Chicago Press.

- Ong, E. (2021). Online Repression and Self-Censorship: Evidence from Southeast Asia. *Government and Opposition*, 56(1), 141-162.
- Ordoñez, M. A. M., & Nekmat, E. (2019). Tipping point in the SoS Minority-supportive opinion climate proportion and perceived hostility in uncivil online discussion. *New Media & Society*, 21(11-12), 2483-2504.
- Otto, L. P., Lecheler, S., & Schuck, A. R. T. (2020). Is context the key? The (non-) differential effects of mediated incivility in three European countries. *Political Communication* 37(1), 88-107.
- Oz, M., Zheng, P. & Chen, G. M. (2017). Twitter versus Facebook: Comparing incivility, impoliteness, and deliberative attributes. *New Media & Society*, 20(9): 3400-3419.
- Pang, N., Ho, S. S., Zhang, A. M. R., Ko, J. S. W., Low, W. X., & Kay S. Y. T. (2016). Can spiral of silence and civility predict click speech on Facebook?. *Computers in Human Behavior*, 64, 898-905.
- Papacharissi, Z. (2004). Democracy online: Civility, politeness, and the democratic potential of online political discussion groups. *New media & society*, 6(2), 259-283.
- Pew Research Center. (2012). Why most Facebook users get more than they give. *Pew Internet & American Life Project* 3 (2012), 1-40.
- Pew Research Center. (2014). *Social media and the spiral of silence*. Washington, DC: Pew Research Center.
- Pew Research Center. (2021). *The state of online harassment*. Washington, DC: Pew Research Center.
- Pew Research Center. (2022). *Social media seen as mostly good for democracy across many nations, but US is a major outlier*. Washington, DC: Pew Research Center.
- Sharevski, F., Treebridge, P., Jachim, P., Li, A., Babin, A., & Westbrook, J. (2020). *Beyond trolling: malware-induced misperception attacks on polarized facebook discourse*. Retrieved May 7, 2025, from <https://arxiv.org/abs/2002.03885>.

- Shoemaker, P. J., Breen, M., & Stamper, M. (2000). Fear of social isolation: Testing an assumption from the spiral of silence. *IRISH communication review* 8(1).
- Vaccari, C., Valeriani, A., Barberá, P., Bonneau, R., Jost, J. T., Nagler, J., & Tucker, J. A. (2015). Political expression and action on social media: Exploring the relationship between lower-and higher-threshold political activities among Twitter users in Italy. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 20(2), 221-239.
- Vaccari, C., Valeriani, A., Barberá, P., Jost, J. T., Nagler, J., & Tucker, J. A. (2016). Of echo chambers and contrarian clubs: Exposure to political disagreement among German and Italian users of Twitter. *Social media + society* 2(3), 1-24.
- Van't Riet, J., & Van Stekelenburg, A. (2022). The effects of political incivility on political trust and political participation: A meta-analysis of experimental research. *Human Communication Research*, 48(2), 203-229.
- Weeks, B. E., Halversen, A., & Neubaum, G. (2024). Too scared to share? Fear of social sanctions for political expression on social media. *Journal of Computer-Mediated Communication*, 29(1).

The Impact of the Spiral of Silence on Political Expression on Facebook

Abstract: The spiral of silence theory assumes that fear of isolation motivates individuals to monitor public opinion in order to identify the majority view, align their behavior with prevailing expectations, and avoid social sanctions, ultimately reinforcing dominant views. This study explores factors influencing the spiral of silence in political discussions on Facebook in Bosnia and Herzegovina. Findings suggest that the fear of backlash, mediated by fear of isolation and the willingness to self-censor, reduces political expression. However, perceived agreement with the majority, freedom to speak without fear, and higher education levels mitigate this effect. The results reveal a complex dynamic shaping political communication, where the pressure to conform strengthens majority opinion at the expense of minority voices.

Keywords: the fear of isolation; online attacks; political expression; spiral of silence